

«Moltes vegades les associacions fan activitats de signe català, però utilitzant la llengua francesa»

Pere Verdaguer

Joan Ramon Gordo
i Montraveta

Joan Maluquer i
Ferrer

Pere Verdaguer ha estat i és un referent quan es parla de la cultura catalana a la Catalunya Nord. Implicat en diferents iniciatives, Pere Verdaguer, originari de Banyoles però que com tants d'altres s'hagué d'exiliar seguint els pares, ha participat activament en tot allò que fa referència a la promoció, la difusió i el foment del català i la cultura catalana a la Catalunya Nord. Ens desplaçarem a Perpinyà per a compartir amb l'escriptor una llarga estona tot repassant els esdeveniments més significatius d'aquests quaranta anys i —no podia ser d'altra manera— centrant-nos en la iniciativa cultural més important i reeixida realitzada fins al moment, la Universitat Catalana d'Estiu (UCE) a Prada, a la comarca del Conflent.

Els orígens: el Grup Rossellonès d'Estudis Catalans (GREC) com a motor de la cultura catalana a la Catalunya Nord.

L'any 1960 es creà aquest grup; es pot afirmar que és l'origen de tot el que s'ha esdevingut en aquests darrers cinquanta anys.

Podríem parlar d'un grup cohesionat?

Dins d'aquest grup hi havia dues categories de gent: de dretes i d'esquerres. Era una mena d'unió sagrada perquè es veia que la llengua perillava. És amb aquesta consciència que tots dos col·lectius es van incorporar dins del Grup Rossellonès. Cal dir, però, que la gent que portava una dinàmica més forta era la del sector d'esquerres.

Inicialment us concentràreu en el teatre.

Inicialment es generà una dinàmica per a fomentar el teatre, érem conscients que la gent llegia poc i que era una manera de fer arribar la llengua.

A l'UCE fèiem sempre teatre també i ens preocupàvem de fer actuar les companyies locals. Aquestes companyies en general tenen i tenien força públic, en contraposició amb el del teatre francès, que no en tenia tant.

També us venien companyies del sud, oi?

Als anys setanta fèiem venir companyies de teatre de Barcelona per a fer peces populars i per a poder desenvolupar així activitats al voltant de la llengua a la Catalunya Nord.

És per aquest motiu que ja des de bon començament a l'UCE vam fer una secció de teatre amb Xavier Fàbregas i l'Institut de Teatre de Barcelona.

Les Diades d'Estudi del Setembre, embrió de la futura Universitat Catalana d'Estiu.

Eren unes activitats que es feien al final de les vacances a diferents poblacions (Ceret, Perpinyà, Prada etc.). Eren activitats que únicament es feien de dia.

En aquella mateixa època, els occitans de l'Institut d'Estudis Occitans (IEO) també feien una activitat semblant però incorporaven activitats a la nit per tal que la gent convisqués més enllà de participar en conferències i seminaris. Aquesta característica ens va fer veure la necessitat de fer-ho també nosaltres perquè enriqueix molt les activitats i llurs resultats.

I sorgeix la primera crisi interna al (GREC).

L'any 1967 el Grup Rossellonès d'Estudis Catalans pateix una crisi perquè el sector més dretà no va veure amb bons ulls que les Diades de Setembre d'aquell any es fessin conjuntament amb els occitans a Tuïr. Penseu que en aquell moment hi havia dos tipus d'occitans: els del felibritge i els

de l'IEO. Com a resultat d'aquesta crisi, el 1968, la gent de dretes se separà i creà l'IREC (Institut Rossellonès d'Estudis Catalans).

Quines són els causes que creieu que originen aquesta crisi?

A la gent de dretes els interessava el català però principalment per a lluir, com una fantasia, mentre que el Grup Rossellonès el que volia era recuperar-la a nivell popular per tal d'ajudar el poble a utilitzar la seva llengua, amb cursos a les escoles, fent espectacles, teatre popular, amb la nova cançó etc. Fruit també d'aquesta crisi es creà un grup de joves anomenat Grup Cultural de la Joventut Catalana com a resposta prudent a la crisi i per tal d'assegurar que el jovent pogués prendre el relleu si calia.

I s'organitzen a Prada les Diades d'Estudi del Setembre...

L'any 1968, ja lliures del sector dretà, s'organitzen les Diades d'Estudi del Setembre a Prada, a la Casa de la Vila. Va ser un moment excepcional —penseu en tota la situació generada pel moviment del Maig del 68— i vam considerar que es podria fer quelcom de més mogut i, com que va funcionar bé, decidírem de fer una universitat d'estiu. Penseu que el mot universitat popular o lliure estava de moda en aquella època com a resposta crítica a la universitat tradicional.

L'UCE és l'evolució natural d'aquesta activitat. L'any 1969 es crea la Universitat Catalana d'Estiu amb l'objectiu de construir un espai de debat i de reflexió amb economistes també del sud.

És per això que s'organitza a Prada?

Sí, però també perquè el batlle en aquell moment ens va facilitar molt les coses. Ens deixà el Liceu en unes condicions financeres immillorables.

Parlem de les primeres edicions.

És en aquest moment que ens vam plantejar generar una dinàmica de reflexió per a definir quin futur volíem per al nostre país i vam iniciar la primera trobada de la Universitat Catalana d'Estiu. Va tenir molt de ressò i èxit, hi va participar molta gent del sud.

Ja des de bon començament vam tenir l'objectiu d'adaptar-nos a la problemàtica del moment. Així, en el segon any ens vam centrar en l'educació tot coincidint amb el moment en què l'Estat francès es plantejava, per una banda, que cada universitat cerqués una especificitat (un centre original) que la personalitzés i que deixés de banda la uniformització que s'havia donat fins aleshores, i, per l'altra, es plantejava la necessitat que la universitat havia de contribuir en el desenvolupament del país.

Com es concretà en el vostre cas?

Així, en el nostre cas, decidírem que l'especificitat era el català i la cultura catalana tot manifestant que el desenvolupament del país s'havia de realitzar amb el sud —era el moment en què es construïa l'autopista...—. El lema que vam escollir fou «A Perpinyà la universitat ha de ser bilingüe», defensàvem un ensenyament del català fort tot pensant que el desenvolupament del país no es faria sol, sinó que molt probablement es faria amb l'ajuda dels industrials del sud. Volíem demostrar que a la Universitat de Perpinyà hi havia matèria i continguts per a donar una resposta a la crida que se li feia des de l'Estat francès en el sentit de la personalització i la diferenciació esmentades abans.

Vam crear quatre seccions, dues de lletres i dues de ciències, amb la certesa que en català es podia fer de tot.

Tanmateix, no hi hagué resposta de la universitat.

El tercer any, com que la Universitat de Perpinyà no es va manifestar, decidírem d'augmentar la pressió i crear vuit

seccions, quatre de lletres i quatre de ciències, i introduir també matèries modernes amb l'objectiu de demostrar que la cultura catalana no era una cultura del passat. Parlem, per exemple, de la secció de física nuclear amb el professor Antoni Lloret, que treballava a l'Organització Europea per a la Recerca Nuclear (CERN) de Ginebra. Vam voler mostrar que la cultura catalana era una cultura seriosa. Va ser el moment en què va tenir lloc una gran manifestació amb el lema «El català, llengua d'expressió científica».

És el moment que us plantegeu una major presència del sud.

Ja aleshores es veia que la gent no es movia gaire, i vam augmentar d'una manera progressiva la participació i la presència de la gent del sud, cosa que ens va permetre de comprovar el seu poc interès inicial amb la problemàtica del nord.

Aquest fet us va fer reflexionar?

Va ser el moment en què el consell del Grup Rossellonès va considerar que teníem el deure de respondre a la demanda

del sud, en el sentit que volia un terreny lliure per a discutir els problemes de Catalunya i del postfranquisme. I, en aquesta línia, vam acceptar que la universitat no sols es dediqués als problemes de la Catalunya Nord, sinó que fes un servei per a tots els Països Catalans.

Quina era la tipologia dels participants del sud?

En aquestes primeres edicions bàsicament eren persones provinents de Barcelona i del Principat. No va ser fins més tard que es va anar ampliant a tot el territori lingüístic.

Vam anar a València i a Mallorca tot dient que volíem que l'uce servís a tothom, que enviessin els professors i els alumnes que volguessin. El 1974 ja hi havia mil persones a Prada i el 1975 vam arribar a ser mil cinc-centes en dues edicions (juliol i agost) perquè no hi cabia la gent en una de sola.

Tanmateix l'UCE ha tingut fama de 'poc seriosa' acadèmicament parlant.

La gresca als vespres i les activitats festives paral·leles eren impossibles de frenar. S'ha de tenir en compte que, per opció, l'UCE era molt poc repressiva. La gent ho aprofitava per a fer reunions. L'única condició que hi havia era que es fessin les classes previstes al matí. Si això es complia, nosaltres deixàvem fer perquè a les tardes i vespres s'organitzessin activitats, reunions o presentacions.

I arriba la democràcia al sud. Com s'hi adapta l'UCE?

El Grup Rossellonès ja havia anunciat que quan el sud es normalitzés políticament passaria l'organització de la universitat a un organisme pancatalà amb cinc membres rossellonesos, cinc de valencians, cinc de mallorquins i deu del Principat. Tanmateix, només es va aconseguir de fer-ho els anys 1978 i 1979. No funcionava, hi havia massa voluntat d'influir-hi políticament i força moviments marginals i minoritaris que hi tenien una influència desproporcionada.

Aquest fet us fa replantejar la proposta?

Nosaltres crèiem que la universitat havia de ser una entitat que donés servei, una institució culta, amb una base sòlida, i no pas buscar la marginalitat. El 1984 vam iniciar un canvi en profunditat, creant una altra organització que pogués tirar endavant el projecte de l'UCE.

Com es concretà?

Vam plantejar una vinculació amb l'Institut d'Estudis Catalans. El 1985 va començar a funcionar el nou sistema amb la presidència d'Enric Casassas, estructura que encara funciona en l'actualitat. Prestigi i no marginalitat.

Jo crec que actualment hem entrat en una normalitat gràcies a les subvencions. Tanmateix, les subvencions generen dependència i, quan no n'hi ha, creen problemes, com passa actualment.

Canviem de tema. Com es percep des del nord la situació actual que es viu al sud?

Això és un misteri. El que és segur és que aquí, a la Catalunya Nord, la meitat de la població no és catalana, ve del nord, molts són jubilats. D'altra banda, hi ha una emigració del jovent cap al nord. En comptes de dedicar-nos a la creació d'indústries que donessin feina als nostres joves, ens hem dedicat a crear llars d'acollida per a jubilats. És aquest el problema.

Quina és la situació del català a la Catalunya Nord?

Malgrat que hi hagi algunes escoles bilingües, el català no és oficial i a la universitat sempre té problemes. Penseu que l'actual departament de català de la Universitat de Perpinyà funciona malament i el seu futur és incert.

Tanmateix, també s'ha de dir que en temps del Grup Rossellonès era impensable que en deu anys es pogués fer tanta

cosa en pro del català. De tota manera al sud les coses encara són molt fredes. Aquí la població és molt afrancesada, mira més cap a París que cap a Barcelona.

I el català a l'escola?

Hi ha poques classes de català. Algunes classes bilingües que s'afegeixen a les de La Bressola i Arrels —totes dues amb nou-cents alumnes en total—. Poca cosa davant dels trenta mil alumnes que hi ha en l'actualitat.

A això, s'hi ha d'afegir que el col·lectiu de mestres, malgrat que poguessin tenir la voluntat d'ensenyar el català, no en sabien. També hi havia el sector que creia que el que calia fer era ensenyar el català normatiu enfront del dialecte rossellonès, que era el que parlava el poble. Aquesta actitud feia que molts pares no el reconeguessin ni l'acceptessin. Moltes vegades els pares posaven els nens a les escoles en català no tant per catalanisme sinó més aviat per qüestions d'alternativitat.

Tanmateix, es podria convenir que el català s'ha convertit en llengua de prestigi.

Aquí al nord, el català ha obtingut l'estatus de llengua de prestigi gràcies a l'UCE, perquè el diari anava ple d'anuncis i notícies sobre les diferents especialitats científiques que es donaven en català (física nuclear, matemàtica moderna etc.)

Hi ha una dinàmica associativa significativa al voltant de la llengua, però.

Sí. L'Associació per a l'Ensenyament del Català (APLEC) reuneix tots els mestres de català, les biblioteques o les entitats que fan cultura catalana a nivell d'ensenyament. Són entitats que fan la seva feina, però també s'ha de dir que amb una relativa poca incidència.

Quina és la realitat associativa a la Catalunya Nord?

Hi ha tot un seguit d'entitats i federacions, com la Federació Sardanista, la Federació per a la Defensa de la Llengua i la Cultura Catalana, la Federació de Cors de Clavé de la Catalunya Nord, el Casal Jaume Primer, l'entitat Aire Nou de Baó... Tanmateix, moltes vegades les associacions fan activitats de signe català, però utilitzant la llengua francesa.

S'ha de dir també que aquesta dinàmica associativa no té res a veure amb les cases de la cultura —tan esteses arreu de França— ni amb el fenomen ateneístic originari d'Anglaterra i la mateixa França i que tant d'impacte ha tingut a la Catalunya Sud.

Tanmateix, s'ha de dir que hi ha una part de la cultura catalana que està ofegada per la cultura francesa, però que s'expressa de la manera més impensada, ja sigui mitjançant el rugbi, els concerts de cançó o els símbols catalans.

S'ha de reconèixer que hi ha un sector de població del nord que té dificultats per a expressar el seu sentiment nacional i que ho fa a través d'esdeveniments com l'espectacle esportiu.

